

УДК 336.722.322

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФОНДОМ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ЗАКОНОДАВЧО ВИЗНАЧЕНИХ ФУНКЦІЙ

Серпенінова Юлія Сергіївна

к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

У статті розглянуто наукові підходи до визначення складу функцій управління. Також досліджено законодавче закріплення функцій Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. На основі проведеного узагальнення теоретичного і нормативного підґрунтя сформовано авторський погляд на формування класифікаційних ознак функцій Фонду.

Ключові слова: Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, класифікація функцій.

FEATURES OF THE LEGISLATIVELY DEFINED DEPOSIT GUARANTEEING FUND FUNCTIONS

Serpeninova Y.S.

The article deals with scientific approaches to the definition of the management functions. It is also given the legislative strengthening of the Deposit Guarantee Fund functions. It is also formed classification of the Deposit Guarantee Fund functions.

Keywords: Deposit Guarantee Fund, functions classification.

Постановка проблеми. Дослідження особливостей функціонування Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (далі – Фонд) набуває особливої актуальності у зв'язку з проведенням реформи системи гарантування вкладів фізичних осіб (далі СГВ) і прийняттям у 2012 році Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» (далі – Закон). Прийняття нового Закону значно змінило правовий статус і мандат Фонду, що призвело до

розширення його повноважень та функцій. Вищезазначене обумовлює актуальність обраного напрямку дослідження, визначає потребу проведення ґрунтовного аналізу законодавства з досліджуваних питань, систематизації існуючих підходів, виокремлення проблемних аспектів та авторського бачення їх вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В науковій літературі існує безліч поглядів науковців щодо класифікації функцій управління та функцій державного управління.

Такі автори як Битяк Ю. П., Паращук В. М. функції управління розподіляють на загальні, спеціальні та допоміжні [1]. Алфьоров С.М. вважає, що до складу функцій управління доцільно включити наступні: загально-організаційні; матеріально-технічного забезпечення; економіко-фінансового розвитку; обліку і контролю; політико-правового забезпечення; соціального забезпечення і соціального захисту робітників системи; мотивація[2]. Голощапов Р.В., Пятков А.Г. в теорії управління до найбільш значущих функцій відносять наступні: організація; планування; прогнозування; мотивація; регулювання; контроль [3]. Залежно від спрямованості й місця впливу Мельник А. Ф. виділяє зовнішні і внутрішні функції державного управління [4]. Досліджуючи функції управління Мидюк О. Н. виділяє декілька критеріїв для їх класифікації. Так, залежно від змісту управлінської діяльності виділяються наступні види функцій управління: прогнозування і планування; організація; мотивація і стимулювання; контроль; координація; регулювання; дослідження. Залежно від масштабу часу виділяються функції стратегічного управління, тактичного управління і оперативного управління [5]. У працях Рябченко О. П. функції управління класифікуються в залежності від критерію об'єктивності на об'єктивні і суб'єктивні [6].

Аналіз існуючих підходів науковців щодо складу і структури функцій управління та функцій державного управління свідчить, що в основі виділення критеріїв класифікації покладено системно-функціональний підхід, тобто управління розглядається як певна система, функціонування якої досягається шляхом взаємодії її складових елементів. Наявність різних поглядів на склад і

структуру класифікаційних ознак функцій управління обумовлює потребу проведення їх аналізу, систематизації та узагальнення з метою розробки пропозицій щодо класифікації функцій Фонду.

Мета статті полягає у розробці класифікації функцій Фонду на основі систематизації існуючих підходів щодо формування класифікаційних ознак функцій управління та функцій державного управління, а також аналізі законодавства з регулювання системи гарантування вкладів фізичних осіб.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наукове дослідження діяльності будь-якого суб'єкту управління обумовлює потребу визначення мети, завдань і функцій, що полягають в основі функціонально-цільової підсистеми і характеризують основні напрями діяльності досліджуваного об'єкту. При цьому доцільно зауважити, що поняття «мета», «завдання» і «функції» є взаємопов'язаними, але не тотожними поняттями.

Мета – це кінцевий результат діяльності обраного суб'єкту управління. Завдання – це те, що потребує розв'язання, а функція – вид діяльності, направленої на таке розв'язання. Отже, мета і завдання визначають функції, є їх безпосередньою передумовою, тоді як функція є похідною категорією і означає процес досягнення окреслених завдань і кінцевої мети. Функції визначають головні напрями діяльності досліджуваного об'єкту, обумовлюють його сутність, тому дослідження функціональної складової діяльності Фонду є важливим не лише з теоретичної точки зору, але і набуває практичного значення. Створення необхідного підґрунтя для подальшого ефективного застосування та детальнішого дослідження обумовлює потребу аналізу підходів до формування класифікаційних ознак досліджуваних функцій.

Під класифікацією розуміють систему розподілу предметів, явищ або понять на класи, групи тощо за спільними ознаками, властивостями. Формування класифікаційних ознак функцій Фонду дозволяє диференціювати основні напрями його діяльності з метою подальшого розвитку і врахування особливостей кожної складової частини управлінської діяльності. Враховуючи особливості Фонду, як спеціалізованої державної установи, а також наведені підходи до класифікації функцій управління пропонуємо класифікувати функції

Фонду за наступними ознаками: напрям діяльності, направленість у часі, об'єктивність, сутність і зміст управлінської діяльності (табл. 1).

Таблиця 1 – Класифікація функцій Фонду

Критерій	Види функцій	
В залежності від напрямку діяльності	Внутрішні	На рівні Фонду
		На рівні банківської системи
		На рівні держави
	Зовнішні	На міжнародному рівні
В залежності від направленості у часі	Функції стратегічного управління	
	Функції тактичного управління	
	Функції оперативного управління	
В залежності від об'єктивності	Об'єктивні	Відповідають загальній меті функціонування Фонду
	Суб'єктивні	Функції керівних органів Фонду та окремих виконавців
В залежності від сутності і змісту управлінської діяльності	Основна (загальна)	Захисна
	Специфічні	Гарантійна
		Регуляторна
	Спеціальні	Стимулювання
		Мотивація
		Контроль
		Моніторинг
		Інвестування
		Планування
		Прогнозування
		Акумуляування коштів
		Координація
		Нормативно-правове регулювання
	Фінансування	
	Інформаційне забезпечення	
Допоміжні (забезпечувальні)	Облік і аудит	
	Збір, обробка, аналіз інформації	
	Підготовка і перепідготовка кадрів	

Найбільш поширеним критерієм розподілу функцій є їх розподіл в залежності від напрямку діяльності на внутрішні і зовнішні. При цьому щодо внутрішніх функцій, то пропонуємо окремо їх виділити на трьох рівнях. До функцій на рівні Фонду належать ті, що безпосередньо відображають процес управлінської діяльності Фонду (до цієї групи можна віднести більшість спеціальних та допоміжних функцій Фонду). На рівні банківської системи розглядаються функції Фонду, що забезпечують ефективний та динамічний розвиток банківської системи. До цієї групи можна віднести специфічні функції Фонду, а саме: гарантійну і регуляторну. На рівні держави Фонд виконує

захисну функцію, адже держава повинна гарантувати захист законних прав і інтересів громадян у різних галузях, в тому числі і в банківському секторі.

До зовнішніх функцій Фонду належать ті, що характеризують його діяльність на міжнародному рівні. Реалізація даних функцій передбачає участь у міжнародних організаціях, взаємний обмін досвідом у галузі страхування депозитів, обмін інформацією та отримання нових можливостей використання зарубіжного досвіду для забезпечення ефективного розвитку вітчизняної СГВ.

Фонд здійснює міжнародну діяльність та підтримує контакти з міжнародними фінансовими інститутами, є учасником Міжнародної асоціації страховиків депозитів та Європейського форуму страховиків депозитів. Фонд бере участь у роботі Європейського регіонального комітету та Євразійського регіонального комітету Міжнародної асоціації страховиків депозитів [7]. Також Фонд співпрацює з установами зі страхування вкладів багатьох країн Європи, СНД та ін.

В залежності від сутності і змісту управлінської діяльності можна виділити три групи функцій Фонду: загальні (основні), спеціальні, специфічні та допоміжні (забезпечувальні) функції.

Загальна (основна) функція Фонду визначається сутністю та основною метою його діяльності, характеризує суб'єктно-об'єктну взаємодію і присутня практично в усіх управлінських напрямках діяльності Фонду.

Оскільки дія Закону направлена на захист прав і законних інтересів вкладників банків, зміцнення довіри до банківської системи України (ч. 2. ст. 1 Закону) [8], то захисну функцію Фонду вважаємо основною, досягнення якої реалізується шляхом виконання інших функцій.

Наступну підгрупу функцій становлять специфічні функції, тобто ті, які притаманні лише даній сфері суспільних відносин, а саме: гарантування виплат відшкодувань за вкладами (гарантійна функція) та виведення неплатоспроможних банків з ринку (регуляторна функція).

Спеціальні функції Фонду характеризують особливості практичного впливу управлінської діяльності Фонду за різними напрямками.

Функції стимулювання і мотивація є взаємопов'язаними функціями, адже з однієї сторони діяльність Фонду сприяє зміцненню довіри до банківської системи і таким чином стимулює збільшення обсягів залучених коштів до установ банків. З іншої сторони, завдяки діяльності Фонду у фізичних осіб є додаткова мотивація при виборі у якості засобу заощадження і інвестування коштів саме вклади в банки.

Сутність контрольної функції Фонду виражається в тому, що Фонд здійснює контроль за повнотою і своєчасністю перерахування зборів кожним учасником Фонду та бере участь в інспекційних перевірках проблемних банків за пропозицією Національного банку України, здійснює перевірки банків щодо дотримання законодавства про систему гарантування вкладів фізичних осіб (п.2,6,9 ч. 2 ст. 4 Закону) [8].

Функція моніторингу полягає у постійному відстеженні інформації щодо діяльності банків, дотримання банками відповідного законодавства та своєчасності перерахування коштів Фонду. Реалізація даної функції покладена на департамент моніторингу діяльності банків та Відділ економічного аналізу та поточного моніторингу.

Моніторингова діяльність Фонду має на меті розпізнавання початкової стадії процесів, які переростають в неплатоспроможність банків, прийняття оперативних заходів, направлених на обмеження величини ризику, які приймаються Фондом, та підвищення надійності ступеню захисту вкладів громадян. Моніторинг здійснюється дистанційно і передбачає аналіз вкладних операцій та фінансового стану учасників (тимчасових учасників) Фонду **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Наступною функцією Фонду визначено інвестування. При цьому доцільно зауважити, що Законом обмежено напрями реалізації даної функції лише інвестиціями у державні цінні папери України (п. 3 ч. 2 ст. 4 Закону).

Функція планування реалізується Фондом у наступних напрямках:

- розробка плану підготовки регуляторних актів та змін до них;
- розробка основних напрямів реалізації кадрової політики Фонду;
- планування необхідного обсягу матеріально-технічного забезпечення;

- розробка плану основних напрямків інформаційної політики Фонду;
- планування заходів з міжнародної співпраці Фонду;
- планування джерел надходження та витрачання коштів Фонду;
- розробка заходів щодо реалізації контрольної функції Фонду (плани перевірок);
- планування заходів щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку;
- розробка плану виплат гарантованих сум за вкладками фізичних осіб та ін.

Відповідно до п. 11 ч. 2 ст. 4 Закону Фонд прогнозує свої потенційні витрати, що пов'язані з виведенням неплатоспроможних банків з ринку та відшкодування коштів вкладникам, наявність яких можливо передбачити в майбутньому часі [8]. Тобто, функція прогнозування зводиться до визначення імовірного розміру витрат Фонду, пов'язаних з виплатою відшкодувань за вкладками, а також додатковими витратами, пов'язаними з виведенням неплатоспроможних банків з ринку.

Відповідно до п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону Фонд акумулює кошти, отримані з джерел, визначених Законом [8], тобто Фонд реалізує функцію акумулювання коштів. Законодавчо визначено перелік джерел надходження коштів до Фонду: початковий внесок НБУ (20 млн. грн.), збори з учасників Фонду, бюджетні кошти та інші джерела.

Також до спеціальних функцій Фонду віднесено координацію. Ефективна діяльність СГВ не можлива без забезпечення дієвих механізмів координації діяльності, співпраці та своєчасного обміну інформацією між всіма учасниками СГВ. Тому Законом визначено порядок координації діяльності Фонду з НБУ та іншими державними органами (розділ IX Закону).

Функція нормативно-правового регулювання передбачає регулювання участі банків у системі гарантування вкладів фізичних осіб; застосування до банків та їх керівників відповідно фінансові санкції і накладення адміністративних штрафів за порушення чинного законодавства у сфері регулювання відносин неплатоспроможності банків (п. 5, 7 ч. 2 ст. 4 Закону) [8]. Також в межах реалізації даної функції відповідно до ст. 6 Закону Фонд

видає нормативно-правові акти (інструкції, методики, положення, правила та ін.), що здійснюють нормативне регулювання СГВ.

В межах реалізації функції фінансування Фонд надає фінансову підтримку банку (п. 10 ч. 2 ст. 4 Закону) а також надає цільову позику банку для виплат вкладникам банку, що здійснюються протягом дії тимчасової адміністрації (п. 12 ч. 2 ст. 4 Закону) [8].

Сутність функції інформаційного забезпечення полягає у тому, що Фонд здійснює заходи щодо інформування громадськості про функціонування СГВ, захисту прав та охоронюваних законом інтересів вкладників, підвищення рівня фінансової грамотності населення (п. 13 ч. 2 ст. 4 Закону) [8]. Крім того, Фонд визначає порядок надання інформації клієнтам банку щодо діяльності СГВ з метою підвищення довіри до банківської системи, а також розповсюдження відомостей щодо діяльності Фонду через засоби масової інформації.

Також Фонд повинен звітуватись перед суб'єктами СГВ щодо результатів своєї діяльності. За результатами своєї діяльності Фонд щорічно складає річний звіт, який включає звіт про діяльність Фонду за звітний рік та фінансову звітність, яка оприлюднюється в газетах «Урядовий кур'єр», «Голос України». Річний звіт оприлюднюється на офіційній сторінці Фонду в мережі (ч. 1-4 ст. 7 Закону) [8].

Останню підгрупу функцій Фонду в залежності від сутності і змісту управлінської діяльності складають допоміжні (забезпечувальні) функції, які необхідні для забезпечення реалізації процесу управлінської діяльності Фонду та виконання покладених на нього функцій. До даної групи функцій пропонуємо включити наступні: облік і аудит; збір, обробка і аналіз інформації; підготовка і перепідготовка кадрів.

Фонд є державною установою, юридичною особою, тому ведення обліку є обов'язковим, організація обліку і аудиту Фонду так само як і в будь-якій установі, підприємстві, організації повинна відповідати чинному законодавству. Щодо організації аудиту Фонду, то він здійснюється у трьох напрямках: проведення аудиторської перевірки Фонду; залучення незалежних

аудиторів для перевірки неплатоспроможних банків; організація служби внутрішнього аудиту.

Служба внутрішнього аудиту Фонду виконує такі функції [8]:

- здійснює періодичні перевірки діяльності Фонду на предмет дотримання вимог законодавства, нормативно-правових актів Фонду та рішень органів управління Фонду;

- перевіряє результати фінансової та інвестиційної діяльності Фонду;

- здійснює інші функції відповідно до положення про службу внутрішнього аудиту.

Наступною забезпечувальною функцією визначено збір, обробка і аналіз інформації. Відповідно до чинного законодавства Фонд здійснює аналіз фінансового стану банків (п. 11 ч. 2 ст. 4 Закону) а також вивчає та аналізує тенденції розвитку ринку ресурсів, залучених від вкладників учасниками Фонду (п. 14 ч. 2 ст. 4 Закону). Отже, з метою прийняття ґрунтовних і дієвих управлінських рішень, а також формування об'єктивної та своєчасної інформації Фонд проводить огляд і аналіз показників вітчизняної банківської системи, основних показників діяльності СГВ.

Також до складу забезпечувальних функцій включено підготовку і перепідготовку кадрів, адже якісне кадрове забезпечення полягає в основі успішного функціонування будь-якої установи.

Невід'ємною складовою кадрової політики Фонду є підвищення кваліфікації персоналу. Відповідно до затвердженого плану підвищення кваліфікації на поточний рік всім працівникам, в залежності від результатів роботи та особистих потреб, надається можливість професійного розвитку та кар'єрного росту. Співробітники Фонду беруть участь у семінарах та конференціях за межами України. З метою розвитку управлінських та професійних навичок для керівників структурних підрозділів проводяться корпоративні тренінги з питань психологічних аспектів управлінського процесу, тимбілдінг, постановки цілей і завдань, механізмів та критеріїв оцінювання персоналу. Програми навчання персоналу постійно вдосконалюються та набувають певної актуалізації [9].

Висновки. Проведення реформи системи гарантування вкладів фізичних осіб і прийняття Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» у 2012 році, а також суттєві зміни законодавства у 2014 році призвели до розширення функцій Фонду. Така ситуація обумовлює потребу детальнішого аналізу, дослідження, формування пропозицій щодо класифікаційних ознак функцій Фонду, що сприятиме подальшому розвитку теоретичних і практичних аспектів функціонування національної системи гарантування вкладів.

Список використаних джерел

1. Адміністративне право України: Підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук та ін.; За ред. Ю. П. Битяка. — К. : Юрінком Інтер, 2005. — 544 с.
2. Алфьоров С.М. Адміністративне право / С.М. Алфьоров. — К. : Центр учбової літератури, 2011.- 216 с.
3. Государственное управление: Учебное пособие / Р.В. Голощапов, А.Г. Пятков. — Хабаровськ : ДВАГС, 2005. — 183 с.
4. Державне управління: Навч. посіб. / А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна; За ред. А.Ф. Мельник. — К. : Знання-Прес, 2003. — 343 с.
5. Мидюк О.Н. Теория управления [Електронний ресурс] : Электронное гиперссылочное учебное пособие / О. Н. Мидюк, Л. В. Горьканова, О. С. Янгичер. - Режим доступа : http://cde.osu.ru/demoversion/course124/1_0.html
6. Рябченко О.П. Держава і економіка: адміністративно-правові аспекти взаємовідносин : монографія / За загальною ред. О. М. Бандурки. — Харків : Вид-во Ун-ту внутр. справ, 1999. — 304 с.
7. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. — Режим доступу : fg.gov.ua.
8. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб [Електронний ресурс] : Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI. — Режим доступу : <http://www.fg.org.ua/legislation/>
9. Річний звіт Фонду за 2012 рік [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. — Режим доступу : <http://www.fg.gov.ua/about/report/>

References

1. Bitak, Y. P. Karasuk C. M. Administrativne pravo Ukrainy. Kyiv, Wincom inter, 2005, 544 p.
2. Alferov, S.M. Administrativne pravo Ukrainy. Kyiv, Centr ychbovoi literatury, 2011, 216 p.
3. Goloshchapov, R. V., Pyatkov A.G. Gosydarstvennoe upravlenie. Khabarovsk, DAGS, 2005, 183 p.
4. Melnik, A.F., Obolensky, O. U., Vasina A.U. Dergavne upravlinnya. Knowledge Press, 2003. - 343 p.
5. Myduk O.N. Teoriya upravlinnya. available at: http://cde.osu.ru/demoversion/course124/1_0.html
6. Ryabchenko O.P. Dergava i ekonomika: administratyvno-pravovi aspekty vzaemovidnosyn. Xarkiv. Universytet vnutrishniH sprav. 1999. 304 p.
7. Deposit Guarantee Fund. available at: fg.gov.ua.
8. Law of Ukraine "On Households Deposit Guarantee System" 23.02.2012. № 4452-VI. available at: <http://www.fg.org.ua/legislation/>
9. The Fund's annual report for 2012. available at: <http://www.fg.gov.ua/about/report/>

Abstract

The individuals' deposits is an important source of Bank resources and one of the key components of an effective financial system. Modern global financial system based on market principles of competition, provides the receipt of income by the same participants due to the receipt of losses by other. This causes the need of state protection against financial risks, first of all consists in introduction of effective deposits insurance mechanisms.

Deposit insurance system has an important place in the General system of state financial security. It is not intended to overcome the consequences of the large system banks bankruptcy, or the consequences of the financial crisis. In such situations, the stabilization should be achieved by the close cooperation of all participants of the financial safety of the country. But effective, efficient and adequate system of the deposits insurance is one of the main preconditions prevent panic among depositors during crisis situations, and is one of the mechanisms of overcoming the consequences of the financial crisis. The events that occurred during the global financial crisis of 2008-2009 indicate the critical importance of early development of effective deposit insurance mechanisms.

The adoption of the new Law significantly changed the legal status and mandate of the Fund, which led to the expansion of its powers and functions. Given the characteristics of the Fund as a specialized state institutions, as well as the methods of classification management functions it is proposed to classify the functions of the Fund according to the following criteria: direction, direction, time, objectivity, the nature and content management activities

The reform of the system of guaranteeing deposits of individuals and the adoption of the Law of Ukraine "On Households Deposit Guarantee System" in 2012, as well as significant changes in 2014, led to the expansion of the functions of the Fund. This causes more detailed analysis, research, formation of proposals for classification criteria of the Fund functions, which will contribute to the further development of theoretical and practical aspects of the national Deposit guarantee system.